

ATAD

Makale Türü: Araştırma makalesi

Article Type: Research article

Geliş Tarihi: 14.02.2026

Submitted: 14.02.2026

Kabul Tarihi: 28.04.2026

Accepted: 28.04.2026

<https://doi.org/10.56448/ataddergi.1889195>

Emirhan Özçelik¹

Osmanlı Mısır'ında Şenlik ve Siyaset: Çelebi İsmail Paşa'nın Oğlunun Sünnet Döğünü (1696)

Öz: Bu makale, Mısır Beylerbeyi Çelebi İsmail Paşa'nın oğlu İbrahim Bey için 1696 yılında Kahire'de düzenlediği sünnet döğünü, anonim bir Fransız gözlemcinin ayrıntılı anlatımı ile çağdaş Arap kroniklerinin sunduğu verileri birlikte değerlendirerek incelemektedir. Osmanlı tarih yazımında sünnet döğünleri çoğunlukla padişah ve şehzade törenleri üzerinden ele alınmış, eyalet düzeyindeki benzer merasimler ise kaynak yetersizliği nedeniyle büyük ölçüde ihmal edilmiştir. Çalışma, söz konusu boşluğu kısmen doldurmayı amaçlamaktadır. İlk olarak Çelebi İsmail Paşa'nın askerî ve idarî kariyeri ele alınmakta, Kutsal İttifak Savaşları (1684-1699) sürecinde üstlendiği görevler ve Mısır beylerbeyiliğine giden yolu ayrıntılı biçimde değerlendirilmektedir. Ardından sünnet döğününe dair Fransız raporu ile Ahmed Damurdaşı ve Abdurrahman el-Cebertî gibi Arap tarihçilerin anlatıları karşılaştırılarak döğünün zamanı, mekânı, katılımcıları ve eğlence pratikleri analiz edilmektedir. Bu karşılaştırma, törenin hem organizasyon ölçeği hem de temsil biçimleri bakımından İstanbul'da düzenlenen şehzade sünnet döğünleriyle dikkat çekici

¹ Dr., emirhanozcelik25@gmail.com, ORCID ORCID : <https://orcid.org/0000-0003-1858-5337>.

Osmanlı Mısır'ında Şenlik ve Siyaset: Çelebi İsmail Paşa'nın Oğlunun Sünnet Düğünü (1696)

benzerlikler taşıdığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, Osmanlı sünnet düğünlerinin yalnızca hanedan merkezli değil, eyalet elitleri düzeyinde de iktidar temsili, toplumsal bütünleşme ve siyasal meşruiyet üretimi açısından önemli işlevler üstlendiğini göstermektedir. Çelebi İsmail Paşa'nın oğlunun sünnet düğünü, Osmanlı siyasi kültüründe törenlerin çok katmanlı anlamlarını kavramak için açıklayıcı bir örnek sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mısır, sünnet düğünü, Kahire Kalesi, Çelebi İbrahim Paşa

Festivity and Politics in Ottoman Egypt: The Circumcision Ceremony of Çelebi İsmail Paşa's Son (1696)

Abstract: This article examines the circumcision ceremony organized in Cairo in 1696 by Çelebi İsmail Paşa, the Ottoman governor of Egypt, for his son İbrahim Bey, by jointly analyzing the detailed account of an anonymous French observer and the narratives provided by contemporary Arabic chronicles. In Ottoman historiography, circumcision festivities have largely been studied through imperial and princely ceremonies, while similar events organized by provincial elites have remained understudied due to the scarcity of sources. This study seeks to address this gap. Firstly, it outlines the military and administrative career of Çelebi İsmail Paşa, emphasizing his prominent role during the Great Turkish War (1684-1699) and the circumstances that led to his appointment as governor of Egypt. It then compares the French report with the accounts of Arabic chroniclers such as Ahmad al-Damurdashi and Abd al-Rahman al-Jabarti in order to analyze the timing, setting, participants, and entertainment practices of the circumcision ceremony. This comparative approach reveals that the event closely resembled imperial princely circumcision festivals in terms of scale, organization, and symbolic representation. In conclusion, this study demonstrates that the Ottoman circumcision ceremonies played significant roles not only at the dynastic center but also at the provincial level, serving as instruments of power representation, social integration, and political legitimacy. The circumcision festival of İbrahim Bey thus provides a valuable case for understanding the multilayered meanings of ceremonial practices in Ottoman political culture.

Keywords: Egypt, circumcision ceremony, Cairo Citadel, Çelebi İsmail Paşa

Extended Summary

This article examines the circumcision ceremony organized in Cairo in 1696 by Çelebi İsmail Paşa, the Ottoman governor (beylerbeyi) of Egypt, for his son İbrahim Bey. By jointly analyzing the detailed account of an anonymous French observer preserved in the Bibliothèque nationale de France and the narratives of contemporary Arabic chroniclers such as Ahmad al-Damurdashi and Abd al-Rahman al-Jabarti, the study situates this provincial celebration within the broader framework of Ottoman ceremonial culture and political representation.

In Ottoman historiography, circumcision festivities have largely been studied through imperial and princely ceremonies held in Istanbul, particularly those that generated richly illustrated surnames and extensive archival documentation. Provincial ceremonies organized by high-ranking officials, by contrast, have remained understudied due to the scarcity of sources. By focusing on a well-documented yet neglected case from Ottoman Egypt, this article contributes to expanding the geographical and conceptual scope of the scholarship on Ottoman festivals.

The first part of the study outlines the military and administrative career of Çelebi İsmail Paşa, emphasizing his prominent role during the Great Turkish War (1684–1699) and his subsequent appointments in Damascus and Egypt. His political trajectory, administrative reforms in Egypt, and efforts to restore fiscal stability and public order following years of famine and epidemic form the immediate background to the ceremony. The article argues that the favorable political and economic conditions achieved under his governorship created the opportunity for staging a large-scale celebration.

The second part analyzes the ceremony itself in terms of space, participants, performances, and symbolic display. Held in the Citadel of Cairo, the event featured tents, illuminations, equestrian displays, animal combats, acrobatic performances, musicians, and public distributions of money. The attendance of

military commanders, religious scholars, urban notables, merchants, and various social groups, received according to rank over multiple days, reveals the structured and hierarchical nature of the celebration. Through a comparative reading of the French and Arabic accounts, the study reconstructs both the performative aspects of the festival and its social composition.

The article demonstrates that, in scale, organization, and representational practices, the ceremony closely resembled imperial princely circumcision festivals in Istanbul. The deliberate use of spectacle, largesse, and hierarchical reception suggests that the event functioned not merely as a familial celebration but also as a performative articulation of provincial authority. By adopting symbolic forms associated with dynastic ceremonies, İsmail Paşa positioned himself within the broader idiom of Ottoman political culture while remaining within the accepted boundaries of provincial governance.

Rather than interpreting the festival as an explicit bid for autonomy, the article situates it within the dynamics of Ottoman center–province relations, where ritual display, generosity, and public festivity served as recognized instruments of legitimacy. In a province recently affected by crisis, the ceremony also reinforced perceptions of restored order and prosperity. Thus, the 1696 circumcision celebration emerges as a site where festivity and politics intersected, revealing how Ottoman provincial elites could mobilize ceremonial forms to represent power, foster social integration, and negotiate their position within the imperial framework.

By shifting attention from the dynastic center to a provincial setting, this study underscores the multilayered character of Ottoman ceremonial practices and invites further micro-historical research into the political uses of ritual beyond Istanbul.

Giriş

Osmanlılar zamanında düzenlenen sünnet düğünleri, iktidar-toplum ilişkileri, hanedanlık gücünün temsili ve eğlence kültürü hakkında sunduklarıyla önemli akademik çalışma alanlarından biridir. Osmanlı sultanlarının şehzadeleri için gerçekleştirdikleri sünnet düğünleri hanedanın devlet adamları ve halkla kurduğu çok katmanlı ilişkinin anlaşılmasında yeni bilgiler ve bakış açıları

(ATAD)

faaliyetlerini sürdürdü. ⁶ İki devlet arasındaki barış koşullarının eserin müellifinin Mısır'ı ziyaret etmesini ve İbrahim Paşa'nın düğününe katılmasını mümkün kıldığı anlaşılmaktadır. Bir diğer önemli husus, Fransa'da 17. yüzyıldan itibaren doğu çalışmalarında önemli bir ilerleme kaydedilmesiydi. Çok sayıda Fransız seyyah ve bilim adamı Mısır da dahil olmak üzere Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu vilayetlerini ziyaret etmiş ve araştırmalarının sonucunda farklı konularda pek çok eser hazırlamışlardı. ⁷ İbrahim Paşa'nın sünnet düğününün yer aldığı eserin içinde de Mısır'da dini yaşantı, örf ve gelenekler, cenaze törenleri ve kutlamalar, kadınların rolü gibi günlük yaşam ve toplum hayatının farklı yönleriyle ilgili raporların mevcut olduğu ⁸ göz önüne alınırsa, anonim Fransız müellifin bu olayı doğu çalışmaları kapsamında bir araştırma konusu olarak kaleme aldığı tahmin edilebilir.

Fransız davetlinin sünnet düğünü hakkındaki gözlemlerini incelemeyen önce makalenin ilk kısmında Mısır'daki sünnet düğünü düzenleyen Çelebi İsmail Paşa'nın hayatı ve siyasi kariyeri hakkında bilgi verilecektir. Kendisinin Kutsal İttifak Savaşları (1684-1699) döneminde önemli hizmetlerde bulunduğu ve akranları arasında öne çıkan bir devlet adamı olduğuna dikkat çekilerek bunun selefi Mısır valilerinden farklı olarak büyük bir sünnet düğünü tertip etmesinde etkisi olabileceği ileri sürülecektir. İkinci bölümde anonim Fransız raporu ile çağdaş Arap kroniklerinin sağladığı bilgiler karşılaştırılarak sünnet düğününün zamanı, mekanı ve eğlenceler incelenecektir. Benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymak için gerekli görülen kısımlarda şehzade düğünleriyle kıyaslamalar da yapılacaktır. Sonuç bölümünde, İsmail Paşa'nın düzenlediği sünnet düğününün önemi hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Çelebi İsmail Paşa'nın Siyasi Kariyeri ve Mısır Valiliği

---

⁶ Jean Bérenger, "La politique ottomane de la France dans les années 1680", *Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae* 33/2-4 (1987): 193-201; Éva Bóka, "Diplomatie à Constantinople et le siège de Vienne Ambassade de Gabriel de Guilleragues, 1679-1685", *Südost-Forschungen*, 1/1 (1992): 65-104.

⁷ Bu konuda bkz. Nicholas Dew, *Orientalism in Louis XIV's France* (Oxford: Oxford University Press, 2009).

⁸ Örneğin "Egypt 1698" başlıklı başka bir raporda bahsi geçen meseleler hakkında önemli bilgiler paylaşılmıştır, bkz. BnF, Français 20310, vr. 48a-56a.

Çelebi İsmail Paşa, tarih kayıtlarına ilk defa Sadrazam Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın 1683 yılında düzenlediği Viyana seferi sırasında girer. Bu seferde yeniçeri ocağının ikinci kumandanı mevkinde karşılık gelen kul kethüdalığı vazifesini deruhte etti.⁹ Osmanlı ordusu 1 Temmuz 1683'te Yanıkkale'ye ulaştığında, düşman askerleri, Yanık Adası'ndan Osmanlı birlikleri üzerine top ve tüfek ateşi açmıştı. Sadrazam, bu şiddetli çatışmayı daha yakından takip etmek istediğinde İsmail Ağa onu uzaklaştırdı.¹⁰ Kendisi daha sonra Viyana kuşatmasında Sadrazam Mustafa Paşa ve Yeniçeri Ağası Bekri Mustafa Ağa ile birlikte Burg Tabyası karşısında kurulan metriste hizmet etti.¹¹ 10 Ağustos itibariyle bu koldan hendeğe ulaşıldı ve tabyaya iyice yaklaşıldı. Bu süreçte İsmail Ağa emekleri ve hizmetleriyle öne çıkarak takdir topladı.¹² Ancak, düşman imdat ordusunun müdahalesiyle Viyana kuşatması en sonunda başarısızlıkla sonuçlandı.

Kul Kethüdası Çelebi İsmail Ağa, dağılan Osmanlı ordusuyla birlikte Budin'e döndü. Kısa bir süre sonra Sadrazam Kara Mustafa Paşa'nın emriyle kırk oda yeniçerinin başında Budin Kalesi'nin muhafazasında görevlendirildi (Ekim 1683).¹³ 26 Ocak 1684'te kul kethüdalığından azledildi ve Köstendil sancakbeyi tayin edildi.¹⁴ 1684'te İmparatorluk ordusu Budin Kalesi'ni kuşatırken İsmail Bey, Köstendil sancağı askerleriyle Serdar Bekri Mustafa Paşa'nın kumandasındaki orduya katıldı. Osmanlı imdat ordusunun da çabalarıyla Budin Kalesi o yıl düşman işgalinden kurtarıldı. İsmail Ağa da kısa bir süre sonra Budin Muhafızı Melek İbrahim Paşa'nın ricasıyla Rumeli beylerbeyi tayin edildi (20 Kasım 1684).¹⁵

Rumeli Beylerbeyi Çelebi İsmail Paşa, 1685 yılında Üngürüs Seraskeri Melek İbrahim Paşa'nın emrinde sefere katıldı. Osmanlı ordusu Budin'den öteye

---

⁹ Nazire Karaçay Türkal, "Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa Zeyl-i Fezleke (1065-22 Ca. 1106/1654-7 şubat 1695)", (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2012), 822; Kul kethüdaları hakkında bkz. Abdülkadir Özcan, "Kul Kethüdâsı", *TDV İşlâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV, 2019), Ek-2:89-90.

¹⁰ Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 822; Kahraman şakul, *II. Viyana Kuşatması: Yedi Başlı Ejderin Fendi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2021), 190-196.

¹¹ Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 835; şakul, *II. Viyana Kuşatması*, 239-240.

¹² Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 856; şakul, *II. Viyana Kuşatması*, 285-290.

¹³ Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 898; şakul, *II. Viyana Kuşatması*, 491-494.

¹⁴ Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 919.

¹⁵ Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 976, 978.

Osmanlı Mısır'ında Şenlik ve Siyaset: Çelebi İsmail Paşa'nın Oğlunun Sünnet Düşünü (1696)

gidemezken, Habsburg ordusunun Uyvar'ı işgal etmesini de önleyemedi. Seferin sonunda İsmail Paşa, Rumeli eyaleti askerleriyle Arat Palankası'nın muhafazasında görevlendirildi. Ancak, düşmanın düzenlediği saldırıya karşı koyamadı ve Arat'tan firar etti. Budin'e döndükten sonra Tımışvar'ın muhafazasına gönderildi, fakat kısa bir süre sonra Rumeli beylerbeyliğinden azledildi ve tekrar Köstendil sancakbeyi atandı (2 Ocak 1686).¹⁶

Çelebi İsmail Paşa, 1686 sefer yılında Budin Kalesi'nin muhafazasında görev aldı ve Habsburg ordusunun şehri işgal etmesi üzerine düşmana esir düştü (2 Eylül 1686). 12 Ağustos 1687'de Nagyharsány yakınlarında meydana gelen ve tarihe İkinci Mohaç olarak geçen muharebe öncesinde fidyesi ödenip serbest bırakıldı. Başından geçen bu olay nedeniyle kendisine "Esirî" lakabı konuldu.¹⁷ Serbest kaldıktan sonra bir süre Sayda-Beyrut eyaleti beylerbeyi ve nazırı olarak görev yaptı¹⁸ ve bu dönemde beş yüz tüfekli piyadeyi sefere gönderdi.¹⁹ 15 Şubat 1690'da Sakız muhafızı tayin edilen²⁰ Çelebi İsmail Paşa, bir yıl sonra sefere katılmak şartıyla bu defa Karaman beylerbeyliğine terfi etti (Mart 1691).²¹ Aynı yıl Serdar-ı Ekrem Köprülüzâde Fazıl Mustafa Paşa'nın emrinde Macaristan seferinde boy gösterdi ve Salankamen Meydan Muharebesi'nde Karaman Eyaleti birlikleriyle ordunun sağ kanadında mücadele etti (9 Ağustos 1691). Emrindeki askerlerle düşman piyade ve süvari alaylarının birkaçını bozmayı başardı, ancak muharebe sırasında Fazıl Mustafa Paşa'nın şehit olması üzerine Osmanlı ordusu

---

¹⁶ Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 1010-1011, 1024; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât, Tahlil ve Metin (1066-1116/1656-1704)*, yay. haz. Abdülkadir Özcan (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995), 201-202.

¹⁷ Üsküdarî Abdullah Efendi, *Vâkı'ât-ı Rûz-merre*, yay. haz. Recep Ahışalı (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2017), 2: 292; Ramazan Aktemur, "Anonim Osmanlı Vekayinâmesi (H.1058-1106/M.1648-1694) (Metin ve Değerlendirme)", (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2019), 205.

¹⁸ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), BOA, İE.ML.33/3257, (29 Zilhicce 1100/14 Ekim 1689).

¹⁹ BOA, A.DVNSMHH.d.98/238, (Evâsıt-ı Rebülevvel 1100/13-22 Ocak 1689).

²⁰ Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 1288; *Zübde-i Vekayiât*, 358.

²¹ Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 1342; *Zübde-i Vekayiât*, 385-386.

dağıldı ve İsmail Paşa bu kritik anda sancağı-ı şerifi teslim alarak durumun bozguna dönüşmesinin önüne geçti.²²

Osmanlı ordusu Salankamen Muharebesi'nde mağlup olurken, Karaman Beylerbeyi Çelebi İsmail Paşa başarısız geçen seferin sonunda emrindeki birliklerle 25 Kasım 1691'de Niş'e döndü. Sadrazam Halil Paşa'nın emri üzerine bir süre sonra Edirne'ye gitti ve 16 Aralık 1691'de Anadolu beylerbeyi tayin edildi.²³ Sonraki yıl düzenlenecek seferin hazırlıkları için Kütahya'ya doğru harekete geçtikten bir müddet sonra 27 Ocak 1692'de İstanbul kaymakamı atandı.²⁴ Kısa süren İstanbul kaymakamlığı döneminde azledilen sadrazam Arabacı Ali Paşa'nın mallarının müsaderesi²⁵, eyaletlerden gelen irsaliyelerin hazineye nakli²⁶ ve sefer için top ve top arabalarının sevki²⁷ gibi vazifeleri yerine getirdi.

Çelebi İsmail Paşa, "kul tâ'ifesinin zabt u rabtında kemâl mertebe mahâreti olduğu" gerekçesiyle II. Ahmed tarafından 23 Mayıs 1692'de yeniçeri ağası tayin edildi.²⁸ Yeniçeri Ağası İsmail Paşa sefer hazırlıklarını tamamladıktan sonra 4 Haziran 1692'de Edirne'de Sultan'ın huzurunda yeniçerilerle gösterişli bir geçit töreni düzenledi.²⁹ Üngürüs Serdarı Hacı Ali Paşa'nın emrindeki Osmanlı ordusu o yıl Belgrad Kalesi'ni tamir etmekle meşgul oldu ve düşmanla sıcak çatışmaya girmede. İsmail Paşa ise Belgrad Kalesi'nin tamirinde önemli hizmetler yerine getirdi.³⁰ Seferin ardından Edirne'ye döndü ve yeniçerilerin hazırlıklarıyla ilgilenmeye başladı, ancak 23 Nisan 1693'te ani bir kararla şam valisi atandı ve aynı gün Edirne'den ayrılması için tedbirler alındı. Bu görev değişikliğinin

---

²² *Anonim Osmanlı Tarihi (1099-1116/1688-1704)*, yay. haz. Abdülkadir Özcan (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000), 25-28; Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 1376, 1379, 1380-1381; *Vâkı'ât-ı Rûz-merre*, 2:292, 371.

²³ Üsküdarî Abdullah Efendi, *Vâkı'ât-ı Rûz-merre*, yay. haz. Erhan Afyoncu (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2017), 3:50-51, 70; Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 1392-1393.

²⁴ *Vâkı'ât-ı Rûz-merre*, 3:114-115; Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 1405, 1422; *Zübde-i Vekayiât*, 413; *Anonim Osmanlı Tarihi*, 33.

²⁵ Üsküdarî Abdullah Efendi, *Vâkı'ât-ı Rûz-merre*, c. 3, s. 188, 199, 236; BOA, A.DVNSMHM.d.102/769, 770.

²⁶ BOA, A.DVNSMHM.d.102/557, (Evâsıt-ı Cemâziyelevvel 1103/30 Ocak-8 şubat 1692).

²⁷ BOA, A.DVNSMHM.d.102/664, (Evâsıt-ı Receb 1103/29 Mart-7 Nisan 1692).

²⁸ *Vâkı'ât-ı Rûz-merre*, 3:248; *Zübde-i Vekayiât*, 424; Aktemur, "Anonim Osmanlı Vekayinâmesi", 205; *Anonim Osmanlı Tarihi*, 42.

²⁹ *Vâkı'ât-ı Rûz-merre*, 3:269-270; Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 1433-1434.

³⁰ *Anonim Osmanlı Tarihi*, 44.

arkasında İsmail Paşa'nın sadrazam olmak için devlet adamlarına hediyeler dağıtması ve kulis yapması vardı. Nitekim bu makam için "*halk İsmail Paşa'yı lâyük görürlerdi*", ne var ki gelişmelerden haberdar olan Sadrazam Bozoklu Mustafa Paşa rakibinin yerini alması durumunda hayatının tehlikeye gireceğini düşünmüştü. Bu nedenle II. Ahmed'in huzuruna çıkararak mevcut Şam valisinin Hac kabilelerini eşkıyalardan koruyamadığını ifade etti ve bu vazifeyi İsmail Paşa'nın yerine getirebileceğini söyleyerek onun Şam beylerbeyi atanmasını sağladı.³¹

Sadrazam olmayı başaramayan Çelebi İsmail Paşa, Şam'da tekrar göze girmek için hizmetlerini sürdürdü. Şam valilerinin en önemli vazifelerinden biri Hac kabilelerini Urban eşkıyalarından korumaktı. Hatta bu nedenle İsmail Paşa da dahil olmak üzere Şam valileri bazı senelerde Kutsal İttifak Savaşları'na katılmaktan muaf tutulmuştu.³² Nitekim sefere çağrılmayan İsmail Paşa'ya "*emirü'l-hac*" unvanı verildi ve bu görev kapsamında emri altına girmeyen timarlı askerleri tespit etmesi ve gerekirse dirliklerini başkasına vermesi buyruldu.³³ Şam Beylerbeyi İsmail Paşa, Urban eşkıyasına karşı başarılı bir sefer düzenleyerek Hac kabilelerinin zarar görmeden Şam'a ve ardından Harameyn'e ulaşmasını sağladı. Ancak, İran'dan gelen hacılara kötü muamele edilmesi ve güvenliklerinin yeterince sağlanamaması başarısına gölge düşürdü. Dönemin tarihçilerinden Fındıklılı Mehmed Ağa'ya göre ise, İsmail Paşa'nın hizmetleri hakkında II. Ahmed'e doğru bilgiler verilmesi halinde sadrazam atanması gayet olasıydı, ancak tehlikeyi sezen yeni sadrazam Sürmeli Ali Paşa bir oldu bittiyle onu Girit valisi tayin etmişti. Gelişmeden haberdar olan Sultan ise İsmail Paşa'nın Şam beylerbeyi olarak görevini sürdürmesini emretti.³⁴

Şam Beylerbeyi Çelebi İsmail Paşa, 1694 yılında Mekke şerifliğini zorla eline alan ve zaman içinde Osmanlılara karşı itaatsizlik gösteren Şerif Saad üzerine bir sefer düzenledi. Şerif Saad, Hac kabilelerine zarar veren Anuzî Urbanı'nı

---

³¹ Üsküdarî Abdullah Efendi, *Vâkı'ât-ı Rûz-merre*, yay. haz. Mahmut Ak (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2017), 4:134-136; Aktemur "Anonim Osmanlı Vekayinâmesi", 212; Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 1492; *Zübde-i Vekayiât*, 445.

³² Karl K. Barbir, *Ottoman Rule in Damascus, 1708-1758* (Princeton: Princeton University Press, 1980), 33-44, 108-177.

³³ BOA, A.DVNSMHHM.d.104/1011, (Evâsıt-ı Şaban 1104/17-26 Nisan 1693).

³⁴ Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 1527; *Zübde-i Vekayiât*, 469-470; Aktemur, "Anonim Osmanlı Vekayinâmesi", 212.

cezalandırmak bahanesiyle iyi hizmetleriyle takdir kazanan Benî-Harb Urbanı'na saldırmak için harekete geçmişti. Bunun üzerine İsmail Paşa'ya Kudüs ve Nablus sancakları haricinde Mısır, Gazze, Cidde ve Habeş' den askerî birlikleri emri altına toplaması ve şerif Saad ile oğlu Said'e karşı sefere çıkmaya emredildi.³⁵ Osmanlı ordusu Mekke'ye ulaştığında şerif Saad karşı çıkmaya cesaret edemedi. Bunun üzerine İsmail Paşa yeni bir Mekke şerifi atayarak bölgedeki düzensizliğe ve Hac kafilelerinin yaşadıkları sıkıntılara son verdi.³⁶

Önemli bir meseleyi daha özümeye kavuşturarak elebi İsmail Paşa'nın sonraki görevi Sayda ve Beyrut etrafına saldıran Dürzilere karşı mücadele etmek oldu. Kendisi Mekke üzerine ilerlediği sırada Trablusşam beylerbeyi emrinde bir birlik Ma'n-oğlu liderliğindeki Dürziler üzerine gönderilmiş, fakat isyanı bastırmakta başarısız olmuştu. Bunun üzerine İsmail Paşa'ya şam eyaleti askerleriyle birlikte bölgeye giderek ordunun başına geçmesi ve seferi sürdürmesi emredildi (Kasım 1694).³⁷ İsmail Paşa'nın Dürzilere karşı mücadelesinin nasıl sonuçlandığıyla alakalı bilgi yoktur, fakat kendisinin bir ay sonra eyalet askerleriyle Macaristan seferine davet edildięi³⁸ göz önüne alınırsa bu meseleyle ilgilenmediği tahmin edilebilir. Dahası kendisi sefere de katılmadı, çünkü 29 Mart 1695'te bu defa Mısır beylerbeyi tayin edildi.³⁹

Çelebi İsmail Paşa'nın sünnet düğünü hakkında bilgilerin yer aldığı eserdeki başka bir raporda, 17. yüzyıl itibariyle Mısır beylerbeylerinin sorumlulukları ve görevleri açıklanmaktadır. Buna göre, bazı durumlarda üç veya dört yıl kadar vazifelerini sürdüren valiler öncelikle padişahın hazinesine yılda altı yüz bin *écus* göndermeleri gerekiyordu. Bu ceyb-i hümayúnların nakledilmesi kara üzerinden gerçekleştiği için oldukça masraflı oluyordu. İkinci olarak, Mısır valileri saraya her sene şeker, kahve, pirinç ve diğer bazı ürünleri göndermekle mesuldü. Son olarak her yıl Mısır beylerbeyliğine bağlı emîr-i hacc nezaretinde Harameyn'e giden Hac kafileleri ve surre alaylarının hazırlıkları ve masraflarıyla

---

³⁵ BOA, A.DVNSMHHM.d.105/5, 6, 7, (Evâsıt-ı Receb 1105/12-17 Mart 1694); *Anonim Osmanlı Tarihi*, 97-98.

³⁶ Attallah Alrawashdeh, "XVII. Yüzyılda Mekke şerifleri ve Osmanlı Devleti", (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2024), 96-107; Karaçay, "Zeyl-i Fezleke", 1570-1573; *Zübd-i Vekayiât*, 509-511.

³⁷ BOA, A.DVNSMHHM.d.105/41, 42, (Evâhir-i Rebülevvel 1106/9-18 Kasım 1694).

³⁸ BOA, A.DVNSMHHM.d.105/145, (Evâhir-i Rebülahır 1106/9-17 Aralık 1694).

³⁹ Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme; İnceleme-Metin (1106-1133/1695-1721)*, yay. haz. Mehmet Topal (Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2018), 93; *Zübd-i Vekayiât*, 534.

ilgileniyorlardı. Rapora göre, Mısır'daki askerlerin maaşları da dahil olmak üzere bütün bu masraf kalemleri eyaletin gelirlerinden karşılanabiliyordu ve eğer bir paşa işini iyi yaparsa yıllık on iki milyon *écus* gelir elde edebilirdi. Ayrıca bir salgın olmazsa bir Mısır valisi de yüz binlerce *écus* kazanabilirdi.⁴⁰

Çelebi İsmail Paşa'nın üç yıl süren Mısır valiliği, anonim Fransız raporunda açıklanan görev ve sorumluluklar kapsamında şekillendi. İsmail Paşa valiliğinin ilk yıllarında sefehinin bıraktığı çeşitli sıkıntılarla ilgilenmek ve bir anlamda Mısır eyaletini düze çıkarmakla meşgul oldu. 1692-1695 yılları arasında Mısır beylerbeyliği yapan Türk Ali Paşa'nın özellikle son döneminde Nil Nehri'nin taşması sebebiyle Mısır'da ürün fiyatları artmış ve bu durum kıtlık ve salgına yol açtı. Ayrıca kendisi eyalet maliyesinde usulsüzlükler yapmakla ve padişah hazinesine yeterli miktarda akçe göndermemekle itham edildi. Bu gelişmeler azledilmesine sebep oldu.⁴¹

Çelebi İsmail Paşa'nın Mısır'daki görevine başlamadan daha önce kendisine tevdi edilen Dürzi başkaldırıları bastırmak⁴² ve Şam halkına zarar vermeyi sürdüren Urban eşkıyasına karşı önlem almakla vazifelendirildiği de fark edilmektedir.⁴³ Bu meselelerle ilgilendiği için Mısır'a gecikmeli bir şekilde ulaşan İsmail Paşa, ilk iş olarak Mısır hazinesinin açığını kapatmak ve önceki valinin yolsuzluklarını çözüme kavuşturmakla meşgul oldu.⁴⁴ Nitekim kendisine Divan'dan yazılan hükümlerde de hazinenin zarara uğratılmasının nedenlerini araştırması ve Türk Ali Paşa'nın devlete olan borçlarını sahip olduğu mallardan tahsis etmesi emredildi.⁴⁵ Hatta İsmail Paşa bütün borçlar tahsil olana kadar eski

---

⁴⁰ BnF, Français 20310, vr. 60a-60b; Mısır valileri hakkında ayrıca bkz. Seyyid Mehmed es-Seyyid Mahmud, *XVI. Asırda Mısır Eyâleti* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1990), 101-132; Doris Behrens-Abouseif, *Egypt's Adjustment to Ottoman Rule: Institutions, Waqf and Architecture in Cairo (16th and 17th Centuries)* (Leiden: Brill, 1994), 49-60.

⁴¹ Türk Ali Paşa'nın Mısır valiliği hakkında bkz. *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt 1688-1755: Al-Durra al-Musana fi Akhbar al-Kinana*, yay. haz. Daniel Crecelius, Abd al-Wahhab Bakr (Leiden: Brill, 1991), 35-56; Ergin Bulam, "XVII Yüzyıldaki Mısır Valileri", (Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1965), 7.

⁴² BOA, A.DVNSMHHM.d.106/201, (Evâhir-i Ramazan 1106/5-14 Mayıs 1694).

⁴³ BOA, A.DVNSMHHM.d.106/420, (Evâsıt-ı Şevvâl 1106/25 Mayıs-4 Haziran 1694).

⁴⁴ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 57-61.

⁴⁵ Bu mesele hakkında yazılan hükümler için bkz. BOA, A.DVNSMHHM.d.106/812, 813, 819, 821, 1355, 1360, 1361, 1367; BOA, A.DVNSMHHM.d.108/52, 53.

valiyi yaklaşık üç yıl Mısır'da tuttu ve gerekli meblağı temin ettikten sonra İstanbul'a gitmesine izin verdi.⁴⁶ Türk Ali Paşa döneminde kesintiye uğrayan ceyb-i hümayûnun başkente göndermek için de çalıştı.⁴⁷ Bunlar haricinde İsmail Paşa, Macaristan seferine Mısır'dan iki bin asker sevk edilmesiyle meşgul oldu⁴⁸ ve yeterli sayıda gemi bulunamayınca tüccar gemilerini kiraladı.⁴⁹ Ayrıca Osmanlı donanmasındaki kalyonlarda hizmet eden levendlerin maaş ve gıdalarının bir kısmını da temin etti.⁵⁰ Yaptığı tasarruflarla Mısır ambarlarında azalan zahireyi yükseltti ve Nil Nehri'nin taşması sonucu yıkılan köprüleri tamir etti.⁵¹ Son olarak Mısır hazinesinden Mekke ve Medine fukarası için yeniden para göndermeye başladı.⁵²

Çelebi İsmail Paşa, Mısır eyaletinin sıkıntılarını çözüme kavuşturmada, ceyb-i hümayûnu göndermede⁵³, savaş yükümlülüklerini karşılamada ve hazinenin açıklarını özellikle yeni vergiler ihdas ederek⁵⁴ kapatmada başarılı oldu. Birkaç yıldır Mısır halkını esir alan kıtlık ve salgın da 1696 yılı itibariyle etkisini yitirdi.⁵⁵ Böylece İsmail Paşa iyi hizmetleriyle sünnet düğünü düzenlemek için uygun şart ve ortamı oluşturmuştu. Genel olarak kariyerine bakıldığında ise uzun yıllar devletin üst düzey makamlarında görev alması, Viyana kuşatmasından başlayarak Kutsal İttifak Savaşları'nın önemli olaylarında boy göstermesi, Şam, Haremeyn ve Mısır'da öne çıkan hizmetlerde bulunması kendisini döneminin en güvenilir ve meşhur devlet adamlarından biri haline getirmişti. Bir yönetici ve kumandan olarak kazandığı şan ve şöhret İsmail Paşa'yı oğlu için Mısır'da bir sünnet düğünü düzenlemeye de teşvik etmiş olmalıydı.

---

⁴⁶ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 68; Bu genel bir uygulamaydı, bkz. Behrens-Abouseif, *Egypt's Adjustment to Ottoman Rule*, 50.

⁴⁷ BOA, A.DVNSMHHM.d.108/49, (Evâhir-i Cemâziyelevvel 1107/28 Aralık 1695-6 Ocak 1696).

⁴⁸ BOA, A.DVNSMHHM.d.108/48, (Evâhir-i Cemâziyelevvel 1107/28 Aralık 1695-6 Ocak 1696).

⁴⁹ BOA, A.DVNSMHHM.d.108/146, (Evâsıt-ı Cemâziyelâhür 1107/17-26 Ocak 1696).

⁵⁰ BOA, A.DVNSMHHM.d.108/704, 1065, 1072, 1164.

⁵¹ BOA, A.DVNSMHHM.d.108/442, 1255.

⁵² BOA, A.DVNSMHHM.d.108/1273, 1660.

⁵³ Hicri 1106 senesinde her kesesi altı yüz yirmi beş kuruş olmak üzere toplamda iki yüz elli beş kese ve Hicri 1107 senesinde her kesesi beş yüz kuruş olmak üzere toplamda altmış iki buçuk kese akçe ceyb-i hümayûn göndermişti, bkz. TSMA.e.64/13.

⁵⁴ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 60-61.

⁵⁵ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 61-63; Bulam, "XVII. Yüzyıldaki Mısır Valileri", 23.

İsmail Paşa, 1697 yılında Mısır'daki Yahudi tacirlere imtiyazlar tanınması ve bazı gelirleri üstüne geçirmesi nedeniyle ağa ve beylerin düzenlediği bir darbeyle hapse atıldı. Gelişme İstanbul'da duyulduğunda Mısır'a yeni bir beylerbeyi atandı ve İsmail Paşa da Bağdad valisi tayin edildi.⁵⁶ Kendisi 1698 yılında Bağdad ve Şehrizar civarında eşkıyalık faaliyetlerinde bulunan Kürt beylerlerinden Bebe Sancağı Beyi Süleymân Hân üzerine bir sefer düzenledi.⁵⁷ 1699 yılında Safevilerin Bağdad'ı işgal etmek için büyük bir orduyla harekete geçtiğine dair gelen haberler üzerine Bağdad, Diyarbakir, Musul ve Şehrizar eyaletleri askerleri başına serasker tayin edildi. İsmail Paşa'nın orduyla sahaya çıkmasının ardından Safevi ordusu geri çekildi.⁵⁸ Arap aşiretleri tarafından işgal altına alınan Basra'yı kurtarmak için 1700 yılında bir sefer düzelemesine karar verildi, ancak daha sonra bu vazife Daltaban Mustafa Paşa'ya tevdi edildi.⁵⁹ Bu sırada Van beylerbeyi tayin edilen İsmail Paşa hakkında çıkan düşmanla işbirliği yaptığı iddiaları üzerine 1702 yılında Revan hakimine iltica etti. Akabinde İsfahan'a yerleşen İsmail Paşa, iki yıl sonra burada vefat etti.⁶⁰

Çelebi İsmail Paşa'nın oğlu İbrahim Bey'in Sünnet Düğünü (Ekim 1696)

Osmanlı siyasi elitleri arasında cinsiyet kimliğinin oluşumunda ve erkeklığe geçişte sünnet önemli bir eşığe karşılık geliyordu. Sünnet düğünleri ise bu erkeklığe geçiş aşamasını izleyiciler önünde sergileme ihtiyacını karşıladığı için önem kazanıyordu.⁶¹ Çelebi İsmail Ağa'nın oğlunun erkeklığe geçişini Mısır ricâli ve halkı önünde kutlaması sünnet düğününün bu rolünün Osmanlı şehzadeleri kadar vali çocukları için de geçerli olduğunu gösteriyordu. Bu açıdan Osmanlı paşalarının hanedanı taklit etmekte bir beis görmedikleri ve Osmanlı hanedanının da bunu yanlış bir uygulama olarak değerlendirmedeği anlaşılmaktadır.

---

⁵⁶ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 69-78; *Nusretnâme*, 463; *Zübde-i Vekayiât*, 634.

⁵⁷ *Nusretnâme*, 478-480.

⁵⁸ *Nusretnâme*, 553-554.

⁵⁹ Abdülkadir Özcan, "Daltaban Mustafa Paşa", *Tarih Enstitüsü Dergisi* 13 (1983-1987), 309-318; *Nusretnâme*, 563-565.

⁶⁰ *Nusretnâme*, 585.

⁶¹ Özgen Felek, "Displaying Manhood and Masculinity at the Imperial Circumcision Festivity of 1582", *Journal of the Ottoman and Turkish Studies Association* 6/1 (2019): 143-150.

Anonim Fransız gözlemciye göre, Çelebi İsmail Paşa 1696 yılının Ekim ayının son günlerinde 15-16 yaşındaki oğlu İbrahim Bey için bir sünnet düğünü düzenlemeye karar verdi.⁶² Aynı dönemde yazılan ve Mısır'daki Hristiyan çocukların vaftiz ve Müslüman çocukların sünnet edilmesi hakkında bilgi veren başka bir raporda (*Des baptemes de Chritiens et Circocision des Turcs*), aslında bütün Müslümanların şaşalı sünnet düğünleri düzenledikleri, buna gücü yetmeyenlerin ise mali durumu iyi olan tanıdıkları ve akrabalarıyla birlikte çocuklarını sünnet ettirdikleri açıklanır. Sünnet olan çocukların yaşları ise beş, altı, yedi, sekiz, dokuz, on yaş veya üstü olarak değişiyordu.⁶³ Bu bakımdan İbrahim Bey'in ortalamanın üzerinde bir yaşta sünnet olduğu anlaşılmaktadır. Babasının savaşlar ve diğer görevleri yüzünden sünnet düğünü için fırsat bulamaması bunu etkilemiş olabilir. Diğer taraftan, dönemin tarihçilerinden Ahmed Damurdaşi, İsmail Paşa'nın iki oğlu için sünnet düğünü düzenlediğini ve bu vesileyle Kahire'de yüzlerce çocuğun da sünnet edildiğini ifade etmiştir.⁶⁴ Fransız yazar da İsmail Paşa'nın oğluyla birlikte sünnet olan herkesi ödüllendireceğini ilan ettiğini belirtirken⁶⁵, Damurdaşi'nin iki çocuk iddiasını destekleyen veri bulunmamaktadır. Nitekim dönemin bir diğer Arap tarihçisi Abdurrahman Ceberti de İsmail Paşa'nın oğlu İbrahim Bey'i sünnet ettirdiğini açıkça belirtir.⁶⁶

Fransız gözlemci, sünnet düğünlerinin Türklerin servetlerinin ve rütbelerinin elverdiği tüm harcamaları sergiledikleri üç olaydan biri olduğuna dikkat çektikten sonra İsmail Paşa'nın eyaletlerde bulunan tüm önemli şahsiyetlere, bu kutlamaya katılarak kendisine büyük bir mutluluk vereceklerini ve onları rütbelerine göre ağırlayacağını bildirdiğini belirtmiştir. Düğün boyunca sergilenecek cömertlik ve sunulacak eğlencelere şahit olmak isteyen halk ise çok erken saatlerden itibaren kırsal bölgelerden Kahire'ye akın etti.⁶⁷ Fransız gözlemci diğer iki olayın ne olduğunu açıklamazken, 1670'li yıllarda uzun süre Kahire'de ikamet eden Evliyâ Çelebi, Mısır'da on iki bayram olduğunu ve çeşitli alayların yılın belirli günlerinde geçit törenleri ve kutlamalar düzenlediklerini

---

⁶² BnF, Français 20310, vr. 78a.

⁶³ BnF, Français 20310, vr. 71a.

⁶⁴ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 64.

⁶⁵ BnF, Français 20310, vr. 78a.

⁶⁶ *Merveilles biographiques et historiques, ou Chroniques du cheik Abd-el-Rahman el-Djabarti*, çev. Chefik Mansour Bey (La Caire: Imprimerie Nationale, 1888), 1:63.

⁶⁷ BnF, Français 20310, vr. 78a-79b.

ifade eder. Kendisi bir valinin sünnet düğününe şahit olmamasına rağmen zengin veya fakir çocuklar sünnet olduklarında üç gün üç gece eğlencelerin düzenlendiğine dikkat çekmiştir.⁶⁸ Bu açıdan İsmail Paşa'nın oğlunun sünnet düğünü Kahire halkı için de yeni bir deneyimdi.

Çelebi İsmail Paşa, oğlunun sünnet düğünü Kahire Kalesi'nde düzenledi. Selahaddin Eyyübî'nin temelini attığı Kahire Kalesi, Memlûk sultanlarının eklediği yeni binalar ve bölümlerle genişledi. Osmanlılar Mısır'ı fethettikten sonra Kahire Kalesi Mısır valileri ile yeniçeri ve azeb cemaatlerinin ikâmetgâhi oldu. Kuzey, güney ve varoş olmak üzere kapı ve surların ayırdığı üç ana bölümden oluşan Kahire Kalesi'nin kuzey kısmında yeniçeriler ikamet ediyordu. Ana kaleye bağlı varoş kısmında azebler konuşlanırdı. Güney bölümü ise Mısır valilerinin harem ve kapı halkı tarafından kullanılıyordu.⁶⁹ Yine bir Fransız raporunda 17. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle Mısır'da sekiz bin yeniçeri ve dört bin azebin hizmet ettiği iddia edilmiştir.⁷⁰ Ayrıca bu raporların birinde Kahire'nin ileri gelenlerinin düzenlediği sünnet düğünlerinde birkaç yeniçerinin çocuklara camiye ulaşana kadar eşlik ettiği de belirtilmiştir.⁷¹

Evliyâ Çelebi, Kahire Kalesi'nin güney bölümünde Kayıtbay Divanı, Sultan Gavri Divanı, kethüdâ, çeşnigir, kilercibaşı, mukabeleci efendi, kapıcılar kethüdâsı, şatırlar ve tüfenkçiler konakları ile baruthânenin yer aldığını açıklamıştır. Bu kısımda iki de cami bulunuyordu. "Vezir Sarayı" olarak adlandırdığı, yerden yüz arşın yukarıda ve yalçın kaya üzerinde üç kat yüksek binalarda ise iç ağa, hazinedar ve mühürdar odaları ile valinin arz odası bulunuyordu. Bu bölümde iç ağalarının cirit, at, mızrak, kılıç, ok, tüfenk, kalkan ve matrabazlık öğrendikleri büyük bir avlu da vardı (Şekil 1).⁷² 16. yüzyılın sonunda Kahire Kalesi'ni ziyaret eden Michael Heberer de Mısır valisiyle görüşmek üzere getirildiği bu avlunun oldukça büyük ve etrafının odalarla

---

⁶⁸ Mehmed Zillioğlu Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi* (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1985), 10:359 vd.

⁶⁹ Nasser O. Rabbat, *The Citadel of Cairo: A New Interpretation of Royal Mamluk Architecture* (Leiden: Brill, 1995), 18-49.

⁷⁰ BnF, Français 20310, vr. 61a-61b; Mısır'da görevli kapıkulu askerleri ve azebler için ayrıca bkz. Seyyid Mahmud, *XVI. Asırda Mısır Eyaleti*, 184-201.

⁷¹ BnF, Français 20310, vr. 71a.

⁷² Mehmed Zillioğlu Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi* (İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1985), 9:284-286.

çevrili olduğuna dikkat çekmiştir. Bu avluda tanımadığı cinsten çeşitli dört ayaklı hayvanlar ile devekuşu, sülün ve garip şekilli tavuklar olarak tanıttığı kuş türleri görmüştür.⁷³

Damurdaşı'ye göre, İsmail Paşa ikamet ettiği sarayın kapısının üzerine bir divan inşa ettirdi. Kayıtbay Divanı'nın merdivenine bir tavan yaptırmış ve uzun bir koridor ekledi. Böylece sarayı ile Kayıtbay Divanı arasında yeni ve özel bir geçiş bölümü meydana geldi. İsmail Paşa, konukların ayakkabılarını çıkarıp görevlilere bırakmadan bu koridora girmesini yasakladı. Bu emir beylere, ağalara ve üst düzey memurlara da uygulanıyordu. Valinin bundaki amacı saygınlık kazanmaktı. Diğer taraftan, İsmail Paşa kendisi için yaptırdığı bu özel bölümde, salgın dönemi boyunca güne insanların ölümler arkasından tuttıkları yaslarla uyanırken, sıkıntılarının sona ermesiyle bol bol Türk müzikleri dinlerdi.⁷⁴

İsmail Paşa'nın hizmetkarları sünnet düğününden önce Kahire Kalesi'nin vezir bölümünün en güney kısmında yer alan Sultan Gavri Divanı önüne kenevirten yapılmış iki büyük otağ ve Kayıtbay Divanı önüne başka bir büyük otağ kurdu. İki divan arasındaki koridor ve merdivenlere lambalar yerleştirildi. Ayrıca baruthâne çarhlarından zindan kapısına, divan koridorlarından çarşıya, buradan da Selimiye Kapısı ve Kahire Kalesi surlarının dışında kalan Kara Meydan'a kadar uzanacak şekilde lambalar dizildi.⁷⁵

Fransız gözlemciye göre, halkın Kahire Kalesi'ne akın etmesi üzerine İsmail Paşa onların sabırsızlığını bastırmak için gösterileri hazırlıklar tamamlanmadan başlattı. Hayvan dövüşleri, at yarışları, beceri yarışmaları, mızrak, cirit ve tüfekle yapılan dövüşler haricinde ip cambazları kalabalık bir seyirci topluluğu önünde çeşitli gösteriler düzenledi.⁷⁶ Damurdaşı, Ebü'l-Yüsr Cengî isimli bir çengi ve kölelerinin Sultan Gavri Divanı ve Yahudi çengilerin de Kayıtbay Divanı önünde oynadıklarını belirtmiştir. Bunun yanında maymun ve yılan oynatıcılarının, gölge oyunu düzenleyenlerin, meddahlar ve akrobatların divan önündeki avluda hünerlerini sergilediklerini eklemiştir. Kayıtbay Divanı önündeki çadırda

---

⁷³ *Osmanlı'da Bir Köle: Brettenli Michael Heberer'in Anıları, 1585-1588*, çev. Türkiş Noyan (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003), 109.

⁷⁴ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 64; Evliyâ Çelebi, Mısır beylerbeylerinin bayram namazına gitmeden önce Kayıtbay Divanı'nda toplanmalarının Yavuz Sultan Selim'den beri devam eden bir gelenek olduğunu belirtmiştir, bkz. *Eoliya Çelebi Seyahatnâmesi*, 9:287-288.

⁷⁵ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 64-65.

⁷⁶ BnF, Français 20310, vr. 78b.

ise Türk sanatkarlar müzikleriyle ortamı şen tutmaya çalıştı. Üstelik bu eğlenceler yeniçeriler ve azebelerin ikamet ettiği bölümlerde de gerçekleştirildi.⁷⁷ Böylece Fransız yazarın hayvan dövüşlerinden yılan ve maymun oynatıcıları kasettiği anlaşılır.

Heberer, Kahire'de esir olduğu dönemde meşhur Mısır süvarilerinin beylerbeyi önünde gerçekleştirdiği bir gösteri hakkında detaylı bilgiler paylaşmıştır. Buna göre, süvarilerin bir kısmı atlarını dörtnala koştururken, farklı hedeflere üç kere arka arkaya ok atmışlardı. Diğerleri iki veya üç oku aynı anda önleri ve arkalarında yer alan hedeflere isabet ettirmişlerdi. Süvarilerin bir kısmı ise yay ve okları ellerinde olduğu halde koşan atın üstünden yere ve tekrar atın üstüne atlamışlardı. Dörtnala koşan atın üstünde sabit durarak okları hedeflere isabet ettirenler de olmuştu. Piyadeler ise ok ve yay haricinde tüfeklerle atış yarışmaları yapmışlardı.⁷⁸ Mısır süvari ve piyadelerinin İsmail Paşa'nın sünnet düğününde de buna benzer gösteriler düzenledikleri tahmin edilebilir.

Fransız gözlemci, Şam'dan özel olarak gelen ip cambazlarından birinin, Kahire Kalesi'nin inşa edildiği dik bir kayalığın eteğinde bulunan Kara Meydan'dan, kalenin surlarının yakınında yer alan Sultan Kalavun Cami'nin⁷⁹ minaresinin tepesine tırmandığı tehlikeli gösteriyi de anlatmıştır. İki taraftan bağlanan ip yaklaşık dört yüz *toise*⁸⁰ uzunluğundaydı ve sadece mümkün olduğunca gerilmedi, olağanüstü uzunluğu nedeniyle birkaç iple yanlardan da sabitlendi. İsmail Paşa bu tehlikeli gösteriyi oğlu İbrahim Bey ile birlikte takip etmiş ve bu sırada kalabalığa para da dağıttı.⁸¹

Çelebi İsmail Paşa'nın oğluna hazırladığı sünnet eğlencelerinin şehzadeler için düzenlenenlere pek çok yönden benzediği fark edilmektedir. Mesela, Kanunî

---

⁷⁷ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 65.

⁷⁸ *Brettenli Michael Heberer'in Anıları*, 120.

⁷⁹ Kahire Kalesi'nin güney bölümünde günümüzde Sultan en-Nâsır Muhammed Cami ve Mehmed Ali Paşa Cami bulunmaktadır. Sultan en-Nâsır Muhammed Cami, Kara Meydan'a ve kale surlarına daha uzak olduğu için Fransız gözlemcinin bahsettiği cami, Evliyâ Çelebi'nin kendi döneminde Sultan Kalavun Cami olarak tanıttığı kale içindeki ikinci cami olmalıdır. Mısır valilerinin Cuma namazlarını burada kıldıklarını da belirtmiştir, bkz. *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, 10:303.

⁸⁰ Yaklaşık iki metreye karşılık gelen bir Fransız uzunluk birimi.

⁸¹ BnF, Français 20310, vr. 78b.

Sultan Süleyman'ın üç Őehzadesi ve III. Murad'ın oğlu Şehzade Mehmed için düzenlediği sünnet düğünlerinde de çengiler ve meddahlar yer almış; hayvan dövüşleri ve temsili savaş gösterileri sergilendi. Hatta Arap diyarından gelen ip cambazları da tehlikeli ve heyecanlı gösteriler yapıldı. İsmail Paşa'nın düğününde orta oyunu, köçek, kale oyunu veya esnaf alayları gibi gösteriler eksik olmasına rağmen imkânlar dahilinde Şehzade düğünlerini taklit ettiği anlaşılmaktadır.⁸² Bu açıdan Şehzade sünnetlerindeki eğlencelerin bir model olarak Osmanlı devlet adamları tarafından benimsendiği ileri sürülebilir.⁸³ Keza İsmail Paşa'nın eğlenceler sırasında kendi eliyle halka para dağıtması da yine taklit edilmiş bir davranış olarak göze çarpar. Mesela, III. Murad da cömert bir sultan olduğunu göstermek için ayağa kalkarak düğüne katılan halkın üzerine akçe saçmıştı.⁸⁴ Padişah geleneğini takip eden İbrahim Paşa'nın para dağıtmasında Mısır'ın güncel koşullarının etkisini de dikkate almak gerekir. Ssalgın ve kıtlığın yol açağığı sıkıntılı bir dönemden yeni çıkan Kahire halkı sünnet düğünü vesilesiyle eğlence ve moral bulurken İsmail Paşa'nın da yaşadıkları maddi zorlukları hafifletmek için onlara para dağıttığı anlaşılmaktadır.

Fransız gözlemcinin ifadeleriyle, 23 Kasım'da Mısır'ın fethinden sonra Yavuz Sultan Selim tarafından makamlarında bırakılan yirmi dört bey ve kırk sekiz "demy-beyz" sünnet düğüne katıldı. Onları Mısır'da konuşlanan yedi farklı askerî cemaatin kumandanları olan ağalar ve İstanbul'dan gelen siyah hadım ağaları takip etti. Kadılar, Hz. Ebubekir'in soyundan gelenler ve Hz. Muhammed'in kayınpederi ve damadının torunları da onlara eşlik etti. Böylece Mısır'ın önde gelen tüm isimleri, görkemli maiyetleriyle İsmail Paşa'nın dairesinin önünde toplandı. Bu sırada kale topçuları, sayısız davul ve enstrümanların sesine eşlik ederek üç kez top atışı yaptı.⁸⁵

Fransız raporunda bahsedilen yirmi dört bey, Mısır'ın muhafaza sancak beylerine karşılık geliyordu. Memlûk Sultanlığı dönemindeki amirlerin bir

---

⁸² Karşılaştırma için bkz. Robert Elliott Stout, "The Sur-i-Hümayun of Murad III: A Study of Ottoman Pageantry and Entertainment", (PhD Thesis, Ohio State University, 1966), 106-245; Kaya şahin, "Staging an Empire: An Ottoman Circumcision Ceremony as Cultural Performance", *American Historical Review* 123/2 (2018): 480-481.

⁸³ Keza Şehzade sünnet düğünleri de batı ve doğunun eğlence ve tören kültürlerinden etkilenmişti, bkz. şahin, "Staging an Empire", 483-484; Felek, "Displaying Manhood and Masculinity", 167-168.

⁸⁴ Felek, "Displaying Manhood and Masculinity", 162.

⁸⁵ BnF, Français 20310, vr. 78b-79a.

Osmanlı Mısır'ında Şenlik ve Siyaset: Çelebi İsmail Paşa'nın Oğlunun Sünnet Düğünü (1696)

devamı olan bu sancak beyleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer eyaletlerindeki sancak beylerinden daha farklı vazifelere ve gelirlere sahipti. Fransız gözlemci “*demy-beyz*” ifadesini kullandığı ve sayısını kırk sekiz olarak açıkladığı görevliler ile muhtemelen kaşifler ve şeyhü'l-arablara referans vermiştir. Mısır'ın bu kendine has idâri düzeni nedeniyle görev ve unvanları net bir şekilde ayırmak her zaman mümkün olmuyordu.⁸⁶ Öte yandan, Fransız gözlemcinin bahsettiği yedi ağa ise, Mısır eyaletindeki yedi askerî cemaatin (Mısır askeri, gönüllüler, atlı tüfekçiler, mustahfızlar (yeniçeri), azebler, müteferrikalar ve çerâkise) başında olan kumandanlardı.⁸⁷

İstanbul'da düzenlenen şehzade sünnet düğünleri bir taraftan toplumun farklı kesimlerini bir araya getirirken, diğer taraftan kabul ve oturma düzeni aracılığıyla ümerâ ve ulema arasındaki mevcut hiyerarşik yapıyı sergilerdi. Öyle ki misafirler sultanlara olan yakınlıkları ve makamlarına göre ağırlanırdı. Ayrıca düğün sırasında gerçekleştirilen çeşitli etkinlikler, Osmanlı devlet erkanı ile İstanbul'daki birey ve zümrelerin kimliklerini sergilemelerine ve Osmanlı toplumsal düzeni içindeki konumlarını teyit etmelerine imkân tanırdı. Gördüğü bu işlev sayesinde vakıf mütevellileri, tarikat şeyhleri, tüccarlar, düşük rütbeli medrese hocaları gibi daha alt statüdeki kişiler de sultanlar tarafından ağırlanırdı. Böylece sünnet düğünleri yöneten ile yönetilen arasında daha net bir ayırım oluşturan bürokratik yapıdan farklı olarak, hanedan, ricâl ve tebaa arasındaki siyasal ve kültürel ilişkiyi sürdürmeye ve geniş imparatorluk topluluğu içinde her zümrenin varlığını kendi özgün yönleriyle ortaya koymasına fırsat verirdi.⁸⁸

Çelebi İsmail Paşa'nın oğlunun sünnet düğünü hem Mısır'ın önde gelenlerinin mevkilerine göre ağırlanışı hem de Mısır toplumunu oluşturan farklı zümrelerin siyasî ve ekonomik konum ve rollerini sergilemelerine imkan tanınmasıyla şehzade düğünleriyle benzer işlevi görmüştür. Nitekim Fransız gözlemci İstanbul'daki şehzade sünnet düğünlerine benzer şekilde İsmail Paşa'nın 23

---

⁸⁶ Bu konu hakkında bkz. P. M. Holt, “The Beylicate in Ottoman Egypt during the Seventeenth Century”, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 24 (1961): 214-248; Seyyid Mahmud, *XVI. Asırda Mısır Eyaleti*, 133-172.

⁸⁷ Seyyid Mahmud, *XVI. Asırda Mısır Eyaleti*, 173-174.

⁸⁸ Şahin, “Staging an Empire”, 472-477, 486-492; Felek, “Displaying Manhood and Masculinity”, 157-161.

Kasım'da ümerâ ve ulemânın önde gelenlerini sırasıyla ağırladığını ifade etmektedir. Bu konuda daha detaylı bilgiler veren Damurdaşı'ye göre ise, Mısır valisi aslında her gün farklı bir zümreyi kabul etti. Buna göre, birinci gün kazasker ve kadıları ve ikinci gün medrese hocaları ve öğrencileri ağırladı. Üçüncü gün Hz. Muhammed'in soyundan gelenleri (Fransız gözlemcinin bahsettiği Hz. Ebubekir'in soyundan gelenler de muhtemelen buna dahildi) ve dördüncü gün tarikat şeyhleri ve zanaatkarları konuk etti. Beşinci gün bu defa sancak beyleri ve ağaları kabul etti. Konuk listesinin altıncı gününde çavuşlar ve müteferrikalar ve yedinci gününde yeniçeri cemaatinin çorbacıları ve diğer üst rütbeliler vardı. Sekizinci gün azeb cemaatinin çorbacıları ile üst rütbeleleri, dokuzuncu gün yeniçeri odabaşları ve onuncu gün azeb odabaşları ayrı ayrı ağırlandı. İsmail Paşa, on birinci gün Kahire'nin en büyük çarşısı ile kuyumcu çarşısının esnaflarını kabul ederken, sonraki gün tacirler, kavukçular ve saraçları, ve on üçüncü gün de Mağripli tacirler ile Gavri ve İbn Tulun bölgesinin sakinlerini karşıladı. Son olarak on dördüncü gün El-Ezher'in kör öğrencileri ve dilenciler İsmail Paşa'nın özel davetlileri olarak eğlencelerde yer aldı.⁸⁹

Çelebi İsmail Paşa'nın Osmanlı sultanlarına benzer şekilde farklı zümreleri sünnet düğününde bir araya getirerek geniş Mısır toplumunun bir parçası olduklarını hatırlattığı anlaşılmaktadır. Düğüne katılan askerî rical de sahip oldukları maddi imkân ve siyasi güç dairesinde etkinliklere katkı sağlayarak toplumsal rollerini ortaya koydu. Mesela, Mısır'daki Kasimi fırkasının lideri İbrahim Bey (Boşnak) Ebû Şeneb⁹⁰, düğün alanlarından biri olan Sultan Gavri Divanı'nın süslenmesi ve dekorasyonuna ait masrafları karşıladı ve bu işleri kölelerine yaptırdı.⁹¹ Kendisi daha sonra İsmail Paşa'nın kethüdası Kara Muhammed Ağa ile birlikte konukları ağırladı.⁹² Diğer taraftan, İsmail Paşa, Osmanlı sultanlarına benzer şekilde düğünü fırsata çevirerek eyaletin yönetimiyle ilgili bazı meseleleri ricâle tartıştı. Eğlenceler devam ederken İbrahim Bey Ebû Şeneb ile bir görüşme gerçekleştirdi ve iki yeni sancak beyi

---

⁸⁹ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 65-67; Behrens-Abouseif, *Egypt's Adjustment to Ottoman Rule*, 65-66.

⁹⁰ Jane Hathaway, *A Tale of Two Factions: Myth, Memory and Identity in Ottoman Egypt and Yemen* (Albany: State University of New York Press, 2003), 25-44; Seyyid Muhammed es-Seyyid, "Kasimiyye", *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV, 2001), 24:552-553.

⁹¹ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 65.

⁹² *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 66.

atamak istediğini açıkladı. İbrahim Bey'in tavsiyesi üzerine Harkiyeye kaşifi Abdurrahman ve yeniçeri cemaati ağası Yusuf Ağa'yı sancak beyi tayin etti.⁹³

Şehzade düğünlerinde Osmanlı sultanlarının zenginlik ve ihtişamlarını şaşalı ve göz alıcı bir biçimde sergilemesine benzer şekilde Çelebi İsmail Paşa da Mısır'daki düğünün sahibi olarak maddi gücünü konuklarına etkileyici bir şekilde sunmaya özen gösterdi. Bu meyanda Fransız gözlemciye göre, iki bin atı barındırabilen kalenin büyük avlusu o kadar doldu ki, çoğu at dış avlularda bırakılmak zorunda kaldı. Atların koşum takımları değerli taşlar veya yaldızlı gümüşle süslüydü ve yere kadar uzanan altın işlemeli örtülerle donatıldı. Geniş avluda sergilenen bu manzara, izleyenleri hem şaşırttı hem de sevindirdi. Bunun yanında, İsmail Paşa'nın Sultan Gavri ve Kayıtbay Divanı önünde kurdurduğu iki muhteşem otağ konukları bir hayli mest etti.

Fransız yazara göre, İsmail Paşa'nın yedi yüz ilâ sekiz yüz kişiden oluşan kapı halkı muhteşem giysileriyle düğün boyunca dikkatleri üzerine topladı. Paşa, her birine farklı renklerde veya İngiliz kumaşından yapılmış iki saten yelek, bir kavuk ve tilki kürkü dağıtmıştı. En alt tabakadaki köleler bile bu şekilde giyinmişti. İçoğlanları yeşil kadife geniş şalvarlar ve altın renginde kısa yelekler giymişlerdi. İsmail Paşa'nın kapı halkının önde gelenleri ve İbrahim Bey'e yakın olanlar ise en kaliteli samur astarlı yelekleriyle göz kamaştırıyordu. Üstelik düğün sırasında kapı halkının çoğu kıyafetlerini iki veya üç kez değiştirdi.⁹⁴

Fransız gözlemciye göre, İsmail Paşa'nın oğlu İbrahim Bey sünnet olacağı gün Venedik menşeli altın bir kumaştan yapılmış bir dolaman ve beyaz kumaştan yapılmış bir yelek; bu yeleğin üzerine ise alev rengi "camelot" kumaştan yapılmış uzun bir kaftan giydi. Bu kaftan oldukça iri taneli sayısız inciyle bütünüyle kaplıydı ve önünden onu kapatan büyük elmaslardan yapılmış bir agrafı vardı. Başındaki serpuş da yine tamamen incilerle süslenmişti. Ayrıca başlığın ön kısmında, ortasında yirmi yedi taşlı bir elmas gül bulunan ve üç siyah tüyden oluşan bir sorguç yer alıyordu. İbrahim Bey'in şenlikler süresince günde üç ya da dört kez kıyafet değiştirdiği de oldu.

İbrahim Bey'in dairesi de kendisi kadar muhteşem ve göz alıcıydı. Dairesini oluşturan birkaç salon yüzlerce renk ve binlerce çiçeğin karışımıyla süslenmiş

⁹³ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 67-68.

⁹⁴ BnF, Français 20310, vr. 79b-80a.

inci halılarla kaplıydı ve bu halıların üzerine altınlar dahi serpilmişti. Birçok pencerenin bulunduğu ve her yanı yalnızca Bursa'da imal edilen altın zeminli kumaş panolarla kaplanmış bu salonlar, genç beyin odasına açılıyordu. Odanın bir bölümünden bir ayak kadar yükseltilmiş bir sedirin üzerinde, üstünü kaplayan kıvı kadifenin neredeyse görünmesine imkân vermeyen, son derece gösterişli bir divan yer alıyordu. Aynı kadifeden sünnet düğünü için yapılmış bir yatak ortada yükseliyordu. Bu yatağın dış yüzü Hint usulünde işlenmiş nakışlarla bezenmişken, yeşil saten astarı da farklı olmakla birlikte en az onun kadar zengin bir işçilik sergiliyordu. Perdelerin etrafı dört parmak genişliğinde altın bir saçakla çevriliydi. Yatağın ön kısmında, perdelerin aralandığı yerde, üzerine altın yıldızlar serpiştirilmiş beyaz saten büyükçe bir hilal bulunuyor ve bu odada son derece hoş bir etki yaratıyordu. Yatağın etrafına üç-dört ayak kadar dışarı taşan, altın ve ipekten dokunmuş beyaz bir cibinlik yerleştirilmişti. Yatağın çevresine ve odanın diğer kısımlarına minderler konulmuştu. Öyle ki, bu görkemli yatak sayesinde oda sanki ikiye bölünmüş gibi görünüyordu. İbrahim Bey, sünnet olduktan sonra yalnızca bu yatakta uyudu.⁹⁵

Fransız gözlemcinin belirttiği üzere, düğünün onuncu gününde İbrahim Bey ve diğer çocuklar eğlencelerin düzenlendiği büyük avlunun yan tarafındaki özel bir avluda sünnet edildi.⁹⁶ Damurdaşi ise İbrahim Bey ile birlikte iki yüz çocuğun sünnetlerinin düğünün on beşinci gününde gerçekleştiğini ileri sürmüştür. İsmail Paşa sünnetin ardından ağalara ve birkaç üst düzey askerî görevliye giysi ve para hediye etti. İbrahim Bey Ebû şeneb ve kölelelerini de ödüllendirmişti. Düğün hazırlıklarıyla ilgilenen çalışanlara ve helva pişiren aşçılara tek tek şükranlarını sundu. Damurdaşi, Mısır'da daha önce böyle bir sünnet düğünün düzenlenmediğini ve bundan sonra da gerçekleşmeyeceğini ifade ederek cümlelerine son vermiştir.⁹⁷

Sonuç

Mısır Beylerbeyi Çelebi İsmail Paşa'nın oğlu İbrahim Bey için 1696 yılında Kahire'de düzenlediği sünnet düğününü, anonim bir Fransız gözlemcinin ayrıntılı tasviri ile çağdaş Arap kroniklerinin sunduğu verileri birlikte değerlendirerek inceleyen bu çalışma, evvela Osmanlı tarih yazımında kaynak azlığı nedeniyle hanedan merkezli ele alınan sünnet düğünleri literatürüne yeni bir anlatı kazandırmıştır. İsmail Paşa'nın düzenlediği sünnet düğününün ölçek,

⁹⁵ BnF, Français 20310, vr. 80a-80b.

⁹⁶ BnF, Français 20310, vr. 80a.

⁹⁷ *Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt*, 67.

performans ve temsil biçimleri bakımından şehzadelerin sünnet düğünleriyle önemli benzerlikler taşıdığı da ortaya koyulmuştur. Eğlencelerin çeşitliliği, mekân seçimi, farklı toplumsal zümrelerin belirli bir hiyerarşi içinde kabul edilmesi ve İsmail Paşa'nın cömertlik gösterileri, hanedan törenlerinin eyalet elitleri tarafından bilinçli biçimde taklit edildiğini düşündürmektedir. Bu durum, Osmanlı siyasi kültüründe hanedana özgü olduğu kabul edilen bazı temsil pratiklerinin, meşru sınırlar içinde kalmak kaydıyla, üst düzey devlet adamları tarafından da benimsenebildiğini gösterdiği için dikkate değerdir.

Mısır'ın daha önce bu tür hadiselerle sahne olmamasının yanı sıra İbrahim Bey'in sünnet düğünü, yalnızca bireysel bir aile merasimi değil, aynı zamanda İsmail Paşa'nın Mısır'daki siyasi otoritesini, maddi gücünü ve toplumsal nüfuzunu görünür kıldığı bir sahne işlevi de gördü. Uzun yıllar kıtlık ve salgının esir aldığı bir eyalette düzenlenen bu büyük organizasyon, hem İsmail Paşa'nın başarılı yöneticiliğinin bir göstergesi olarak kurgulandı hem de halk nezdinde yeniden tesis edilen düzen ve refah algısını pekiştirdi. Bu yönüyle sünnet düğünü, yönetici ile yönetilen arasındaki ilişkinin sembolik olarak yeniden üretildiği bir siyasi iletişim aracı niteliği taşıırken, İsmail Paşa'nın konumunu da güçlendirdi. Aynı zamanda devletin gücünü ve ihtişamını Mısır halkına hatırlatmasına ve pekiştirmesine de katkı sağladı.

Sonuç olarak bu çalışma, Osmanlı sünnet düğünlerinin yalnızca hanedan bağlamında değil, eyalet elitleri düzeyinde de iktidar temsili, toplumsal bütünleşme ve siyasi meşruiyet üretimi açısından önemli işlevler üstlendiğini ortaya koymaktadır. Çelebi İsmail Paşa'nın oğlunun sünnet düğünü örneği, Osmanlı siyasi kültüründe törenlerin çok katmanlı anlamlarını ve eyalet-hanedan ilişkilerindeki sembolik etkileşimi anlamak için verimli bir örnek sunmaktadır. Bu tür mikro-tarihsel incelemelerin artması, Osmanlı toplumunda iktidarın gündelik ve törensel düzeylerde nasıl inşa edildiğini daha iyi kavramaya katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

1. Arşiv Kaynakları

A. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâb-ı Âsafî, Mühimme Defterleri (A.DVNSMHHM.d.), 98, 102, 105, 106, 108.

İbnül Emin Tasnifi, Maliye (İE.ML.), 33/3257.

(ATAD)

Topkapı Sarayı Arşivi Evrakı (TSMA.e.), 64/13.

B. Fransa Devlet Arşivi (BnF)

Français 20310.

2. Kaynak Eserler

Aktemur, Ramazan. "Anonim Osmanlı Vekayinâmesi (H.1058-1106/M.1648-1694) (Metin ve Değerlendirme)". Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2019.

Al-Damurdashi's Chronicle of Egypt 1688-1755: Al-Durra al-Musana fi Akhbar al-Kinana. Yay. Haz. Daniel Crecelius, Abd al-Wahhab Bakr. Leiden: Brill, 1991.

Anonim Osmanlı Tarihi (1099-1116/1688-1704). Yay. Haz. Abdülkadir Özcan. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.

Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât, Tahlil ve Metin (1066-1116/1656-1704)*. Yay. Haz. Abdülkadir Özcan. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995.

Karaçay Türkal, Nazire. "Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa Zeyl-i Fezleke (1065-22 Ca. 1106/1654-7 Şubat 1695)". Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2012.

Mehmed Zillioğlu Evliya Çelebi. *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, 9-10. Cilt. İstanbul: Üçdal Neşriyat, 1985.

Merveilles biographiques et historiques, ou Chroniques du cheik Abd-el-Rahman el-Djabarti. Çev. Chefik Mansour Bey. La Caire: Imprimerie Nationale, 1888.

Osmanlı'da Bir Köle: Brettenli Michael Heberer'in Anıları, 1585-1588. Çev. Türkis Noyan. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2003.

Üsküdarî Abdullah Efendi. *Vâkı'ât-ı Rûz-merre*, 1. cilt (yay. haz. Muzaffer Doğan), 2. cilt (yay. haz. Recep Ahıshalı), 3. cilt (yay. haz. Erhan Afyoncu), 4. cilt (haz. Mahmut Ak). Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi, 2017.

3. Araştırma Eserler

Alrawashdeh, Attallah. "XVII. Yüzyılda Mekke Şerifleri ve Osmanlı Devleti". Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2024.

Arslan, Mehmet. *Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri Manzûm Sûrnâmeler*. İstanbul: Sarayburnu Kitaplığı, 2008.

Osmanlı Mısır'ında Şenlik ve Siyaset: Çelebi İsmail Paşa'nın Oğlunun Sünnet Düğünü (1696)

Barbir, Karl K. *Ottoman Rule in Damascus, 1708-1758*. Princeton: Princeton University Press, 1980.

Bayat, Ali Haydar. "Osmanlı İmparatorluğu Türkiye'sinde Saray Dışı Sünnet Merasimleri". *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri IV. Cilt Gelenek, Görenek ve İnançlar*, 11-20. Ankara: G. Ü. Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi, 1982.

Behrens-Abouseif, Doris. *Egypt's Adjustment to Ottoman Rule: Institutions, Waqf and Architecture in Cairo (16th and 17th Centuries)*. Leiden: Brill, 1994.

Bérenger, Jean. "La politique ottomane de la France dans les années 1680". *Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae*, 33/2-4, 1987, 193-201.

Bóka, Éva. "Diplomatie à Constantinople et le siège de Vienne Ambassade de Gabriel de Guilleragues, 1679-1685". *Südoest-Forschungen*, 1/1, 1992, 65-104.

Bulam, Ergin. "XVII Yüzyıldaki Mısır Valileri". *Mezuniyet Tezi*, İstanbul Üniversitesi, 1965.

Dew, Nicholas. *Orientalism in Louis XIV's France*. Oxford: Oxford University Press, 2009.

Felek, Özgen. "Displaying Manhood and Masculinity at the Imperial Circumcision Festivity of 1582". *Journal of the Ottoman and Turkish Studies Association*, 6/1, 2019, 141-170.

Felek, Özgen, Erdoğan İşkorkutan, Sinem. "Introduction: Ceremonies, Festivals, and Rituals in the Ottoman World". *Journal of the Ottoman and Turkish Studies Association*, 6/1, 2019, 9-19.

Hathaway, Jane. *A Tale of Two Factions: Myth, Memory and Identity in Ottoman Egypt and Yemen*. Albany: State University of New York Press, 2003.

Holt, P. M. "The Beylicates in Ottoman Egypt during the Seventeenth Century". *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 24, 1961, 214-248.

Özcan, Abdülkadir. "Daltaban Mustafa Paşa". *Tarih Enstitüsü Dergisi*, 13, 1983-1987, 299-334.

_____, "Kul Kethüdâsı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 2019, Ek-2:89-90.

Rabbat, Nasser O. *The Citadel of Cairo: A New Interpretation of Royal Mamluk Architecture*. Leiden: Brill, 1995.

Seyyid Muhammed es-Seyyid, "Kasımiyye", *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 24:552-553.

_____, *XVI. Asırda Mısır Eyâleti*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları, 1990.

Stout, Robert Elliott. "The Sur-i-Hümayun of Murad III: A Study of Ottoman Pageantry and Entertainment". PhD Thesis, Ohio State University, 1966.

Şahin, Kaya. "Staging an Empire: An Ottoman Circumcision Ceremony as Cultural Performance". *American Historical Review*, 123/2, 2018, 463-492.

Şakul, Kahraman. *II. Viyana Kuşatması: Yedi Başlı Ejderin Fendi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2021.

Ekler

Ek.1

Şekil 1: Kahire Kalesi'nin planı: Mısır valilerinin ikâmet ettiği güney bölümü ve Çelebi İsmail Paşa'nın oğlunun sünnet düğününün gerçekleştiği büyük avlu (1) (l' Description de l' Egypte, 2003)

Ek. 2

Şekil 2: 18. yüzyılda Mısır toplumunun farklı kesimleri ve kıyafetleri (Kaynak: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b8595291v/f1.item.r=Egypt.zoom#>)